

De ventede et monster – men fik et menneske

Det kan være svært at se ud over de rygter og negative historier, der ofte omgiver udadreagerende beboere. Ved Hjernecenter Syd tvang personalet sig selv til at glemme skrækhistorierne om en ny hjerneskadet beboer. I stedet fokuserede de på den positive tilgang og en høj neuropædagogisk faglighed, og det har givet gode resultater.

Det er tidligt morgen ved Hjernecenter Syd i Tinglev, og pædagog Kristin David har ondt i maven.

Selv om hun har besluttet sig for at slappe af, kan hun ikke forhindre hjernen i at arbejde på højtryk og fremmane ubehagelige billeder og historier.

Historier om, hvordan denne hjerneskadede og enøjede mand, der snart ankommer, har skabt frygt og rædsel i og omkring det bosted, han kommer fra.

Fortællingerne om hans biltyverier, hærværk og mentale billeder af de farlige ting, han har udsat personale for.

Det fylder alt sammen i Kristins hoved – og mave – selv om hun prøver at skubbe det væk.

Da taxaen ruller ind, er hendes muskler spændt, parat til det værste.

Men da døren åbner sig, og Lars kommer til syne, siver det fysiske ubehag ud af hende.

Godt nok er det ene øje permanent lukket, men det raske øje kigger venligt på hende, og det er svært at blive bange for den lille, lettere sammenbøjede mand, der kommer trissende ud med sin rollator foran sig og sin fine kasket på hovedet.

”Mojn,” siger han på klingende sønderjysk og trykker hendes hånd.

Mavepinen fortager sig stille og roligt.

”Jeg havde jo forestillet mig en to meter høj savlende, enøjede og udspekuleret voldsmand,” som Kristin David udtrykker det.

I dag, et år efter hun tog imod ham, er hun en af Lars’ faste kontaktpersoner i beskæftigelsescentret, og hun om nogen ved, at Lars ikke er en udspekuleret voldsmand.

Han er en 56-årig mand, der har skader på frontallapperne i hjernen.

Svulsten i hjernen

I arbejdet med mennesker med problem-skabende adfærd kommer der ofte fokus på de negative historier, men ved Hjernecenter Syd gjorde man op med myterne og satte sig for se på løsninger frem for problemer og fokusere på de positive historier.

Det blev til et opgør med konsekvenspædagogik, og en fokuseret brug af anerkendende pædagogik og neuropædagogiske redskaber har betydet langt færre konflikter og en positiv hverdag for både Lars og medarbejdere.

Historien om Lars begynder for omkring seks år siden, da lægerne opdagede en svulst i hans hjerne.

Det lykkedes ikke lægerne at fjerne hele tumoren, i stedet kom der skader på frontallapperne i hjernen under operationen, og Lars mistede synet på det ene øje.

Hvad værre var: Han mistede også en del hæmninger og evnen til at sætte sig i andres sted.

Adfærden gik ud over hans to små børn og kone og efter et mislykket ophold på et plejehjem, blev Lars placeret i et botilbud sammen med borgere med forskellige hjer-

Af Jakob Christiansen,
kommunikationsmedarbejder,
Vidensteamets sekretariat



Lars har mistet synet på det ene øje, hvilket til tider gør det nemmere for personalet at afskærme ham.

Om Hjernecenter Syd

Tinglev Bo og Beskæftigelse er et af fire bo/beskæftigelsestilbud under Hjernecenter Syd for mennesker, der enten i deres barndom eller voksenliv har erhvervet en senhjerneskade.

Tinglev Bo og Beskæftigelse er delt op i et botilbud og et beskæftigelsescenter, hvor beboerne mødes og laver forskellige arbejdsopgaver og aktiviteter.

I Tinglev har man særlig viden omkring den neuropsykologiske/pædagogiske tilgang kombineret med en høj grad af fokus på de anerkendende relationers betydning.



Centerleder Dorthe Friedrichsen viser værkstedet frem, som Lars ofte benytter. Han har været med til at vælge værktøjet.

neskader og behov. Her udartede tingene sig uheldigt.

”Det kræver stort overskud, viden om hjerne-skader og erfaring, at kunne rumme en beboer som Lars. Man kan ikke opdrage på ham eller appellere til hans sunde fornuft, for den har han ikke længere. Derfor virker konsekvenspædagogik ikke, tværtimod,” forklarer konstitueret centerleder, Dorthe Friedrichsen.

Man kan ikke opdrage på ham eller appellere til hans sunde fornuft, for den har han ikke længere ...

Hun understreger dog gang på gang, at hun godt ved, at det er nemmere sagt end gjort.

”Jeg ved, hvor svært det er. Da vi startede vores tilbud til frontallapsskadede op for fire år siden, manglede vi de faglige værktøjer og vores afmagt betød, at vi også tyede til konsekvenspædagogik,” beretter hun.

Hærværk og vold

Lars’ ophold på et tidligere botilbud blev en prøvelse for alle parter på grund af hans impulsstyrede handlinger og hans vanskeligheder ved at se konsekvenserne af sine handlinger.

Han stjal biler, ridsede personalets biler, kom i klammeri flere gange og oparbejdede lynhurtigt et dårligt ry som ballademager. Ikke bare i botilbuddet, men i hele området.

Derfor lød der også ramaskrig, da det blev besluttet, at Lars skulle flytte til Hjernecenter Syd. Et sted han i forvejen kendte, fordi han havde været i praktik og var påbegyndt beskæftigelse der.

Hans kone og naboer, der bor i byen, frygtede for, hvad hans flytning ville betyde for

familien, og protesterede voldsomt. Men protesterne var forgæves. I april 2009 flyttede Lars til sit nye hjem.

Ingen skæld ud

Dyyyt. Dyyyyyyyyt. Dyyyyyyyyt. Lars har sat sig om bag rattet i en minibus, han er ved at rengøre sammen med en medarbejder foran værkstedet, og nu trykker han igen og igen hornet i bund, mens han stolt kigger ud gennem ruden på pædagogerne og gæsterne fra VidensTema.

Dorthe Friedrichsen vinker og smiler til ham og opfordrer alle til at gøre det samme. Han vinker tilbage. Den mandlig pædagog afleder ham derefter med, at de har planer indenfor, og Lars går uden videre med.

”Se, i stedet for at sige til ham, at han skal stoppe eller blive sur over, at han er hoppet om bag rattet, så stikker vi ham et smil, viser vi har set ham og afleder ham derefter. På den måde undgår vi, at situationen udvikler sig,” forklarer Dorthe Friedrichsen, da døren er lukket bag Lars.

Viden om hjernen er essentiel

Siden han kom til Tinglev, har han tilbragt cirka fire timer mandag til fredag i beskæftigelsen, og konflikterne har været relativt få. Kun én gang er han endt i håndgemæng. Desuden er han gået fra at være en rastløs storpulsende kæderyger til en rolig mand, der kun har brug for få smøger om dagen.

Årsagen til den positive udvikling er personalet ikke i tvivl om.

”Viden om hjernen er helt essentiel for, at man kan udøve en professionel indsats. Og den viden og erfaring havde vi oparbejdet, da Lars kom. Vi var parate,” slår Dorthe Friedrichsen fast.

Blandt andet har Lars fået en mere struktureret hverdag, som er skemalagt hver dag.

Neuropædagogik

Neuropædagogik udspringer af neurologien og neuropsykologien og er en forståelsesramme baseret på viden om hjernens opbygning og funktioner og om de skader, der kan opstå i hjernen.

Ud fra denne viden foretages individuelle pædagogiske tiltag, der skal hjælpe den enkelte borger til blandt andet at styrke sine kompensationsmuligheder og øge sin selvhjulpethed.

Disse tiltag bygger på tværfaglige vurderinger, hvor den neuropædagogiske tilgang er den fælles referenceramme.

Fredag står den derfor eksempelvis altid på ridning, mens han mandag er i arbejdspraktik på en gård, ligesom frokosten er fastlagt til klokken 11:30.

Der er fem forskellige personaler tilknyttet ham både for, at Lars ikke bliver personafhængig, men også som aflastning for medarbejderne, der hver har sin faste dag sammen med Lars i ugens løb.

Løbende bliver medarbejdernes oplevelser med ham skrevet ned.

”Vi arbejder meget med skriftlige handlestrategier. Vi sørger for at skrive bestemte rutiner og erfaringer meget præcist ned. Man opbygger en masse tavs viden, som det er vigtigt og uundværligt at få givet videre,” forklarer Dorthe Friedrichsen.

Skal skrive positive ting ned

Ud over den neuropædagogiske faglighed er hun også overbevist om, at det gjorde en stor forskel, at personalet ikke lod sig påvirke af de negative historier, der florerede om Lars.

Han kan sagtens fornemme, hvis man er mistroisk og forventer en negativ adfærd ...

”Jeg besluttede mig helt fra starten for, at han skulle mærke, at han er vellidt. Han kan sagtens fornemme, hvis man er mistroisk og forventer en negativ adfærd. Det skaber lynhurtigt en dårlig mavefornemmelse og udgangspunkt for en dårlig relation, der er svær at ændre, når den først sidder der. Derfor har vi eksempelvis indført, at vi skal skrive minimum én positiv historie om ham hver dag,” beretter Dorthe Friedrichsen.

Lars er eminent til at aflæse andres følelser. Han kan ikke agere efter dem, men han tager dem til sig.

”I forbindelse med glæde eller vredesudbrud forstærkes han følelser og reaktioner med 80 procent. Hvis han bliver vred, er det gange 10. Det samme gør sig gældende med glæde. Derfor er vi meget bevidste om, hvad vi udstråler og arbejder meget med spejlneuronernes betydning. Når personalet er afslappet, så falder hans skuldre også ned,” siger Dorthe Friedrichsen.

Iskold indgriben

Den viden fik Kristin David blandt andet brug for i vinters, da Lars var tæt på at overfalde en anden bruger.

Hun og Lars er netop steget ud af bussen efter en tur og har aftalt, at Lars skal ryge en smøg i skuret, inden de går ind, da en konflikt pludseligt opstår ud af det blå.

En af de spastisk lammede beboere, der sidder i kørestol har på en eller anden måde provokeret Lars, der reagerer prompte.

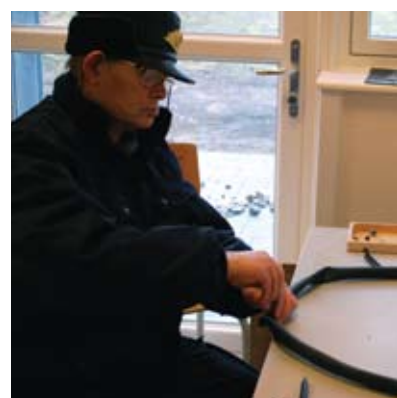
I løbet af få sekunder har han brækket en lang, spids istap af, der hænger ned fra taget, og styrer nu målrettet mod beboeren.

”Hvad skal du med den istap?,” spørger Kristin roligt, mens hun forsøger at få øjenkontakt.

”Jeg skal stikke ham der i hovedet,” ryger det ud af Lars, mens han fortsætter sin gang med sit nyfundne våben.

Kristin rykker helt op på siden af ham og kigger på ham med et neutralt udtryk.

”Skulle du ikke have den smøg, som vi havde aftalt?,” spørger hun, mens hun i Lars’ blinde vinkel roligt knækker istappen over med den ene hånd.



Lars’ store interesse er cykler, og det bliver udnyttet i det pædagogiske arbejde.



Lars kan hver dag se på tavlen, hvad han skal i løbet af ugen. Her skriver pædagogen Kristin David aktiviteter ned.

Frontallapperne

Frontallapperne styrer de såkaldte udførende funktioner i hjernen.

Herunder hører planlægning, igangsætning og hæmning af impulser, forståelse for og indlevelse i andres situation.

Læsioner i frontallapperne kan medføre mange og vidt forskellige symptomer afhængigt af omfanget, og hvor skaden er. Eksempler på symptomer kan være manglende initiativ og fleksibilitet hos den skadede og nedsat empati.

Seks gode erfaringer

Hjernecenter Syds vigtigste erfaringer med arbejdet med Lars:

- 1) Afskærmning – Vær skridtet foran, tænk forud, og undgå konflikten ved at blokere udsyn for potentielle konfliktudløbere. Skærm dog ikke unødvendigt, da det kan isolere borgeren, og udløse konflikter.
- 2) Situationsbestemt struktur – Skab forudsigelighed og tryghed. Reager med de redskaber vi ved har positiv effekt. Udarbejd skriftlige handlestrategier.
- 3) Stjernestunder – Brug viden om brugerens tidligere liv til at skabe momenter, der skaber succes og livsglæde.
- 4) Spejling – Borgeren "spejler" sig i andre. Bevar derfor roen i konflikter og undgå at "smitte" med vrede eller ophidselse.
- 5) Drop opdragelse – Hold fokus på hjerneskaden. Borgeren har ingen skjulte motiver bag sine handlinger. Brug heller ikke konsekvenspædagogik – det kan skabe store konflikter.
- 6) Inddrag specialister - Tilfør løbende organisationen nødvendige fagfolk til at opbygge en specialistviden.

Vil du vide mere...

Kontakt konst. Centerleder
Dorthe Friedrichsen
Tlf. 29674987

"Jo," lyder det korte svar, og få minutter efter sidder Lars lige så roligt i sin faste stol og pulser på en cigaret.

"Hvis jeg nu havde taget fat i ham, var det endt galt. Eller hvis jeg havde prøvet at forklare, at han ikke må stikke andre mennesker i hovedet med en istap. Det forstår han ikke i situationen," forklarer Kristin David.

Afskærmning og stjernestunder

Personalet er klar over, at episoder som den med istappen ikke kan undgås. Noget lignende vil kunne ske igen. Derfor handler det om bedst muligt at håndtere konflikterne eller vigtigst at forudse dem og forhindre dem.

Når Lars eksempelvis skal fra sit værksted hen på toilettet, der ligger et stykke længere henne i huset, så går hans kontaktperson med og sørger for at skærme for det raske øje, så han kommer i kontakt med så få af de andre brugere som muligt.

Ud over afskærmningen er der en række pædagogiske principper, som personalet bruger i arbejdet med de hjerneskadede.

For Dorthe Friedrichsen er et af de vigtigste redskaber i bestræbelserne for at skabe en bedre hverdag for personalet og beboerne det, hun kalder stjernestunder.

Tidslommer hvor beboerne føler sig i sit rette element og får lov til at bruge nogle af de færdigheder, de erhvervede sig i livet før.

Nogle af de stjernestunder Lars nyder, er i sit værksted, hvor han reparerer cykler. Som gammel cykelsmed finder han stor glæde i at lappe slanger og skifte dæk.

"Jeg har læst alle hans journalpapirer, hans skadesrapporter og har været hele hans livshistorie igennem," konstaterer Kristin David, der på den måde har fået et sam-

menhængende billede af, hvem Lars er som person, og hvilket liv han har levet både før og efter skadestidspunktet.

Ved både at kende hans fortid og hans skade er det nemmere at sammensætte en hverdag, der passer til ham, hvor der kompenserer for skaderne, og hvor der fokuseres på de eksisterende ressourcer

Uvis fremtid

Lars kan stadig udvise udadreagerende adfærd, og det vil han blive ved med at gøre. Men han har fået det bedre. En mere struktureret, forudsigelig og roligere hverdag med gode relationer og færre konflikter.

Selv om der stadig opstår problemer, så frygter ingen ham længere. Tværtimod er Lars blevet en beboer, som medarbejderne trives med, og som stiller udfordrende krav til deres faglighed.

Ekskonen og børnene bor få hundrede meter væk fra botilbuddet, og de kommer ofte på besøg og udtrykker nu glæde over, at Lars er flyttet tættere på.

"Den måde, han er optaget af sine opgaver på, og den måde han fortæller om, hvad han har lavet. Det er på den måde, vi kan se, at han har fået det bedre," siger Dorthe Friedrichsen.

Fremtiden er dog stadig uvis, for svulsten i Lars' hjerne er der stadigvæk og muligvis vil den med tiden vokse og ramme det center, der hæmmer hans bevægelsesmuligheder.

Men de tunge overvejelser gør Lars sig ikke nogen af, som han sidder dér og nyder en stjernestund som cykelmekaniker.

Lars er ikke beboerens rigtige navn. Af hensyn til ham og hans familie har vi valgt at bruge et dæknavn. Hans rigtige navn er redaktionen bekendt.